

A könyvtáros kompetenciák erősítésének lehetőségei Továbbképzések a Könyvtári Intézet tanfolyami kínálatában

Kompetenciák régen és most

Dávid Antal a múlt század harmincas éveiben még nem használhatta ugyan a napjainkra igen elterjedté vált *'kompetencia'* kifejezést, de mindazt a szakértelemet, hozzáértést, alkalmasságot¹, amelyet ő fogalmazott meg a könyvtárosokkal szembeni elvárásként, bátran sorolhatjuk ma is szakmánk kompetenciái közé: „Hogy rátermettséggel kezdjük, jó emlékezőtehetség, friss eszmetársító készség, gyors és higgadt ítélőképesség nélkül hamarosan nagyon idegenül és szerencsétlenül fogja magát érezni az ember a könyvtári szolgálatban. [...] Mindenekelőtt bírnia kell a Szentlélek pünkösdi ajándékát, a nyelvek adományát. [...] A tudományok iránti érdeklődése legyen széleskörű és élénk, mint valamely műkedvelőé, de tájékozottsága legalább olyan mély, hogy a szellemi pelyvát el tudja választani a tiszta búzától, és segíteni tudjon ne csak az érdeklődő laikusnak, hanem a komoly kutatónak is. [...] Minden vitán felül kétségtelen [...], hogy holtig megőrzött tanulási vágy nélkül jó könyvtáros el sem képzelhető. Morális téren: egyesüljön a könyvtárosban a szerzetesi igénytelenség és alázatosság a nagyvilági fölényességgel, és mindenek felett legyen meg benne a veleszületett és önneveléssel tökéletesített segítőkészség. Tudjon tiszta szívvel örülni azokkal, akik segítsége révén lélekben gazdagodtak és érezzék őszinte hálát azok iránt, akiknek szolgálatára lehetett.”²

Milyen kompetenciákat vár el a 21. század a könyvtáros szakma képviselőitől? Az IFLA 2013-ban kiadott és évente frissített *trendjelentései*³ mind-mind

¹ http://janus.ttk.pte.hu/tamop/tananyagok/curriculum/iii_1__a_kompetencia_sz_jelentse.html (2019. október 4.) – a 'kompetencia' kifejezés jelentései a köznyelvben.

² Dávid Antalnak az 1937. évi könyvtárosképző tanfolyamon elhangzott definícióját Káplány Géza idézi a Könyvtárak korszerű rendezése és fejlesztése (Bp., A Technológiai Könyvtár Barátainak Egyesülete, 1943.) című kötetben, l. 4. p. Dávid Antal vonatkozó előadásának szövege ugyan megjelent nyomtatásban is (Könyvtári előadások. Az 1937. évi február 1. – márc. 23. között tartott könyvtárosképző tanfolyam előadásainak összefoglaló vázlata kéziratként. Bp., kiadták a tanfolyam hallgatói, 1937. II. Dávid Antal: Gyakorlati könyvtártan. 1–42. p.), a szó szerinti idézet azonban ebben az anyagban nem szerepel, így valószínűsíthető, hogy Káplány Géza magát az 1937. évi könyvtárosképző tanfolyamon tartott előadást hallva rögzítette a szöveget. Erre utal(hat) az oldal alján a lábjegyzet is: „Dr. Dávid Antalnak az [...] *előadásából vett idézet, az előadó* külön engedélyével közölve.”

³ <https://trends.ifla.org> (2019. október 4.) Magyar nyelven l.: IFLA trendek – röviden. Ford.: Hegyközi Iлона. Bp., MKE, 2017. 20 p. http://mke.info.hu/wp-content/uploads/2017/10/ifla-trendek_roviden_V6.pdf (2019. október 4.)

olyan új kihívásokat fogalmaznak meg – az információhoz való hozzáférés a digitális univerzumban, online tanulás, az adatvédelem és a tájékoztatáson alapuló beleegyezés fogalma, hálózatba kapcsolt társadalmak, globális információs gazdaság –, amelyekhez az egész életen át tartó tanulás jegyében a könyvtárosok számára is elengedhetetlenül szükséges meglévő kompetenciáik fejlesztése és újabbak elsajátítása, kialakítása. Hasonló elvárásokat állít elénk a 2016 óta negyedik ipari forradalomnak⁴ nevezett folyamat, annál is inkább, mivel Bojár Gábor szellemes megközelítésében ez legalább annyira informatikai forradalom is, a sorban a beszéd (az összetett információ átadásának képessége) és az írás (az információ tárolásának módja) után a harmadik (a végtelen információ feldolgozása), mint amennyire az ipari forradalom 4.0 változata⁵. Ragnar Audunson véleménye⁶ szerint azt a két trendet – a digitalizálást és a könyvtárak közösségi térre válását –, amelyek alapján a közvélemény gyakran tévesen úgy ítéli meg, hogy könyvtárosokra már nem nagyon van szükség, szakmánk éppen *ellenkezőleg értelmezi*: az első felszabadítja a könyvtárosokat a fizikai térben történő szolgáltatás kötöttségeitől, így erősebben összpontosíthatnak a szakma önértékelésére, valódi küldetésére, a második kialakítása során pedig éppen a könyvtárosok azok, akik megteremtik a fenntartható nyilvános szférát, a társadalmi részvétel színterét – mindehhez nyilvánvalóan elengedhetetlen a képzésben való részvétel, a kompetenciák karbantartása és fejlesztése.

A továbbképzés megújult jogszabályi háttere

A könyvtári terület 2017 végén lezajlott jogszabályalkotási és -módosítási folyamata a könyvtárosok továbbképzésére vonatkozó rendeleteket is érintette: 2018. január elején életbe lépett a kulturális szakemberek továbbképzését szabályozó *rendeletcsokor*⁷: egy-egy új miniszteri rendelet szabályozza a továbbképzés körülményeit és a képzések engedélyeztetésének igazgatási szolgáltatási díját, egy új kormányrendelet pedig a továbbképzések nyilvántartásba vételének szabályait. Emellett köztudott, hogy már korábban, 2012. január 1-jével megváltozott

⁴ A témáról l. pl. a Magyar Tudomány közelmúltban megjelent tematikus számát, amelyet a szerkesztők *A munka jövője, a tudomány és a tanulás a 21. század világában* címmel állítottak össze: 2018. 1. sz. 3–98. p.

⁵ Bojár Gábor: Negyedik ipari vagy harmadik informatikai forradalom? Az információ sok ezer éves hatalma. = Magyar Tudomány, 2018. 1. sz. 37–46. p. <https://doi.org/10.1556/2065.179.2018.1.4>

⁶ Audunson, Ragnar: Do we need a new approach to library and information science? = *Bibliothek: Forschung und Praxis*, 2018. 2. sz. 357–362. p. Ism. Tóth Máté. <https://doi.org/10.1515/bfp-2018-0040>

⁷ 32/2017. (XII. 12.) EMMI rendelet a kulturális szakemberek továbbképzéséről. http://njt.hu/cgi_bin/njt_doc.cgi?docid=205791.347787; 378/2017. (XII. 11.) Korm. rendelet a kulturális szakemberek szakmai továbbképzésének nyilvántartásba vétel szabályairól. http://njt.hu/cgi_bin/njt_doc.cgi?docid=205785.347559; 39/2017. (XII. 29.) EMMI rendelet a kulturális szakemberek szakmai továbbképzési programjának nyilvántartásba vételével [...] összefüggő igazgatási szolgáltatási díjról. http://njt.hu/cgi_bin/njt_doc.cgi?docid=206331.350528 (2019. október 4.)

az 1997. évi CXL. törvény⁸ továbbképzésre vonatkozó 94. paragrafusának (4) bekezdése: azóta a továbbképzésben való részvétel nem kötelező, „csak” lehetőség.

A kulturális szakemberek továbbképzését szabályozó korábbi NKÖM rendelet⁹ hatálya 2018. január 1-jével megszűnt, az új miniszteri rendelet¹⁰ előírásait nyilvános könyvtár, országos szakkönyvtár, megyei hatókörű városi könyvtár közalkalmazotti vagy munkaviszony alapján, szakmai munkakörben, legalább hat órában foglalkoztatott közép- és felsőfokú végzettségű szakemberei továbbképzésének tervezése, lebonyolítása, finanszírozása során kell alkalmazni. Az új rendelet az intézményvezetőktől a rendelet 3. és 4. paragrafusában pontról pontra meghatározott tartalmú ötéves képzési terv és éves beiskolázási terv készítését várja el – anélkül, hogy rendelkezne a tervek fenntartóval való elfogadtatásáról vagy központi nyilvántartásba való beküldéséről. Nem változtak a korábbi rendelet előírásaihoz képest a továbbképzésben való részvétel megvalósulásának formái: hatósági nyilvántartásba vett, tanfolyam jellegű szakmai továbbképzés; OKJ-s képzés; államilag elismert nyelvvizsga; az adott kulturális területnek megfelelő alap- és mesterképzés, szakirányú továbbképzés, doktori képzés; nemzetközi program, szerződés alapján szervezett szakirányú továbbképzés. Mindezek mellett a továbbképzés teljesítéseként a rendelet elfogadja az európai uniós projektek keretében – általában ingyenesen biztosított – képzések elvégzését is. A jogszabály 7. paragrafusa megállapítja, hogy a kulturális szakemberek a képzési és a beiskolázási terv alapján csak olyan továbbképzésben való részvételre kötelezhetők, amelynek költségeit európai uniós vagy intézményi hozzájárulás fedezi.

A Könyvtári Intézet szerepe a továbbképzésben

A Könyvtári Intézet azzal tudja segíteni a könyvtáros társadalmat az egész életen át tartó tanulás folyamatában, hogy – jogszabályi kötelezettségeinek¹¹ eleget téve – rendszeresen megújuló továbbképzési kínálatot nyújt számára. 2017 szeptembere óta a továbbképzések megvalósítását két igen fontos tényező segíti. Egyrészt az Országos Széchényi Könyvtárnak köszönhetően *teljesen megújult képzéseink helyszíne*: mind a hagyományos, mind a számítógépes oktatóterem felújításra került, a befogadóképesség 30-30 főre bővült; mindkét terem modern bútorzatot és technikai felszerelést kapott.

⁸ http://njt.hu/cgi_bin/njt_doc.cgi?docid=30818.370103 (2019. október 4.)

⁹ 1/2000. (I. 14.) NKÖM rendelet a kulturális szakemberek szervezett képzési rendszeréről, követelményeiről és a képzés finanszírozásáról. http://njt.hu/cgi_bin/njt_doc.cgi?docid=47768.238710 (2019. október 4.)

¹⁰ L. a 7. sz. jegyzet első hivatkozását.

¹¹ 1997. évi CXL. törvény a muzeális intézményekről, a nyilvános könyvtári ellátásról és a közművelődésről, 60. § (3), (4) bek. http://njt.hu/cgi_bin/njt_doc.cgi?docid=30818.370103; 30/2014. (IV. 10.) EMMI rendelet az országos múzeum, az országos szakmúzeum, a nemzeti könyvtár, az országos szakkönyvtár és az állami egyetem könyvtárának kiemelt feladatairól, 8. § (3) bek. http://njt.hu/cgi_bin/njt_doc.cgi?docid=168674.348436 (2019. október 4.)

1. ábra. A Könyvtári Intézet felújított oktatótermei

Másrészt az állami költségvetési törvényekbe¹² (újra) bekerült az a költségvetési sor, amelynek összege a kulturális szakemberek továbbképzésére fordítható, és ezekből az összegekből az ágazati irányítás döntése alapján 2017-ben és 2018-ban 30 millió forintot, 2019-ben pedig 15 millió forintot a Könyvtári Intézet használhatott fel. A felhasználást mindhárom alkalommal komoly tervezési időszak előzte meg, hiszen nemcsak az volt fontos, hogy a támogatásnak köszönhetően a tanfolyamokon ingyenes részvételt biztosíthatunk a könyvtárosok számára, hanem az is, hogy lehetőségünk legyen a képzések vidéki könyvtárakba való kihelyezésére, határon túli továbbképzési programunk folytatására¹³, újabb továbbképzési programok engedélyeztetésre és a később engedélyeztetendő online tanfolyamok elektronikus tananyagaihoz szükséges oktatói kéziratok elkészíttetésére.

A tervezési időszakokban az *igényfelmérésekről* sem feledkeztünk el, ezek közül a legutóbbira, amely elektronikus formában 2018 decembere és 2019. január vége között zajlott, a nyilvános könyvtárak jegyzékén szereplő intézmények 43,1 százaléka küldött be válaszokat. A válaszadók között valamennyi könyvtártípus képviseltette magát. Kérdéseink a következő témákat járták körül: az Intézet képzéseire vonatkozó elégedettség; a képzések lehetséges helyszínei; a már engedélyezett, az engedélyezés alatt álló és a tervezett képzések iránti igények / az adott intézmény által tervezett résztvevői létszám az elkövetkező tanévek egyes féléveiben; a képzések formája; újabb továbbképzési témákra vonatkozó javaslatok. A feldolgozott válaszok eredményei szerint a képzések

¹² 2016. évi XC. törvény Magyarország 2017. évi központi költségvetéséről. http://njt.hu/cgi_bin/njt_doc.cgi?docid=196082.340679; 2017. évi C. törvény Magyarország 2018. évi központi költségvetéséről. http://njt.hu/cgi_bin/njt_doc.cgi?docid=202697.340349; 2018. évi L. törvény Magyarország 2019. évi központi költségvetéséről. http://njt.hu/cgi_bin/njt_doc.cgi?docid=209695.357552 (2019. október 4.)

¹³ A programot és beszámolóit ld. a Könyvtári Intézet honlapjának Határok nélkül menüpontjában: <https://ki.oszk.hu/hatarok-nelkul> (2019. október 4.)

színvonalára és körülményeire vonatkozó elégedettség mértéke azok körében, akik a korábbiakban már részt vettek az Intézet által szervezett képzéseken, ötös skálán 4,46 volt. A képzések lehetséges helyszíneire adott válaszok szerint a kollegák 75 százaléka szívesen venne részt továbbképzéseken mind az Intézet budapesti székhelyén, mind saját megyéje megyei hatókörű városi könyvtárában. A kérdőívek kitöltésekor megjelölt tervezett résztvevői létszám alapján „népszerűségi sorrend” alakult ki már működő és tervezett vagy engedélyeztetés alatt álló tanfolyamainkra vonatkozóan, ebben a sorrendben a legelőkelőbb helyeket az olvasásfejlesztési, a gyerekkönyvtáros, a GDPR könyvtári alkalmazására, a könyvtári minőségbiztosításra és a marketingre vonatkozó képzések foglalták el. A képzések formáját firtató kérdés esetében több válasz megjelölésére is lehetőség volt, és az eredmények azt mutatták, hogy népszerűek a jelenléti (52 százalék) és az online (68 százalék) tanfolyamok. Emellett kicsivel kevesebben jelölték meg a blended képzéseket (35 százalék) – pedig éppen e részben távoktatásban, részben személyes jelenléttel folyó képzési forma népszerűségének növelését tűztük ki célul, mert a tanfolyamaink döntő többsége gyakorlatorientált, így a képzések egy bizonyos időtartamában elengedhetetlen a személyes részvétel. A már most is blended formában működő tanfolyamaink tapasztalatai azt mutatják, hogy a résztvevők szeretik ugyan azokat a képzéseket, amelyeknek egy részében nincs szükség a kontakt jelenlétre, de az online tanulás módszereinek elsajátítása még nem történt meg teljes mértékben. Annak érdekében, hogy ebben változást érhessünk el a könyvtáros továbbképzés területén is, az Intézet az elmúlt hónapokban benyújtott a Könyvtári Akkreditációs Szakbizottsághoz egy olyan harmincórás, formáját tekintve szintén blended továbbképzési programot engedélyeztetésre, amely az online tanulási kompetenciákat erősíti majd, e tanulási forma módszereivel és eszközeivel ismerteti meg.

Új tanfolyamok a továbbképzési kínálatban

A támogatás anyagi lehetőségeit felhasználva a felmérés során érkezett témajavaslatok alapján és a minisztériumi főosztály prioritásait figyelembe véve a Könyvtári Intézet 2017 júniusa és 2019 júniusa között *összesen 19 új továbbképzési program* engedélykérelmét nyújtotta be a Könyvtári Akkreditációs Szakbizottsághoz. Ezek közül napjainkig 17 program engedélye érkezett meg, tehát a képzések többségét azóta már legalább egy, de inkább több alkalommal meg is valósíthattuk. Az Intézet felkérésére mind a programok kidolgozásában, mind a megszervezett képzések tanóráinak megtartásában a könyvtáros és társszakmák kiemelkedő képviselői vesznek részt.

Az engedélyeztetés / engedélyezésre benyújtás időpontja	A továbbképzési program elnevezése és óraszama
2017. június	Irodalmi tájékoztatás online források alapján (45 óra)
2017. augusztus	Minőségirányítás a könyvtárban (120 óra)
2017. október	A kulturális közösségfejlesztés gyakorlata (60 óra)
2017. november	Elektronikus tananyagfejlesztés és távoktatás könyvtári környezetben (60 óra: 30 kontaktóra + 30 óra távoktatás)
2017. november	Konstruktív konfliktuskezelés hatékony tárgyalási technikákkal (30 óra)
2017. november	Olvasásösztönzés, olvasásnépszerűsítés, olvasásfejlesztés (60 óra)
2018. március	A kulturális közösségfejlesztés gyakorlata (blended) (60 óra: 30 kontaktóra + 30 óra távoktatás)
2018. március	Gyermekkönyvtári ismeretek új kihívásokkal – Most Te is beolvashatsz! (60 óra)
2018. május	A könyvtárosok teljesítménymérése és digitális kompetenciái (60 óra)
2018. június	Kutatástámogatás könyvtári környezetben: szakirodalmi, tudományometriai és statisztikai adatbázis-használat (45 óra)
2018. szeptember	Műszaki és természettudományos szaktájékoztató felsőfokon (45 óra)
2018. október	Az internet archiválása mint közgyűjteményi feladat (30 óra)
2018. december	A zeneirodalom csúcspontjai könyvtáros szemmel (30 óra)
2018. december	Felkészülés a fogyatékkal élő korszerű könyvtári ellátására (60 óra)
2019. január	Coaching szemlélettel a könyvtárban (30 óra)
2019. február	Úton a felhasználók felé – könyvtári marketing és rendezvény-szervezés (30 óra)
2019. március	A GDPR szabályainak megfelelő adatkezelés a könyvtárakban (30 óra)
2019. május	Minőség és innováció (120 óra)
2019. június	Az online tanulás módszerei és eszközei (blended) (30 óra: 12 kontaktóra + 18 óra távoktatás)

1. táblázat. A Könyvtári Intézet engedélyeztetett / engedélyezésre benyújtott képzési programjai, 2017. június – 2019. június

Megújult tanfolyami kínálatunkból érdemes külön is kiemelnünk néhányat.

Az *Elektronikus tananyagfejlesztés és távoktatás könyvtári környezetben* elnevezésű, 60 órás blended formájú képzésünk célja, hogy a résztvevők megismerjék a digitális környezetben zajló tudáselsajátítás folyamatát és az elektro-

nikus tananyag sajátosságait, elsajátítsák a médiaelemek előállításának és szerkesztésének gyakorlatát, képessé váljanak szabványos SCORM kompatibilis tananyagok elkészítésére, a Moodle CMS tanári szerepkörben való használatára, tananyagok közzétételére, és a könyvtárban folyó képzések távoktatásban vagy blended learning formában történő lebonyolítására.

Konstruktív konfliktuskezelés hatékony tárgyalási technikákkal címmel olyan képzést engedélyeztettünk, amelynek tréning-jellege alakítja a résztvevők konfliktussal kapcsolatos attitűdjét, hasznos ismeretek átadásával fejleszti konfliktuskezelési kompetenciáikat, jártassá teszi őket a képzés során ajánlott technikák alkalmazásában.

A résztvevők a *Coaching szemlélettel a könyvtárban* tanfolyamon olyan nyitott, támogató szemléletmódot, magatartást ismernek meg, sajátítanak el és használnak majd készségszinten mindennapjaikban és a könyvtári munka során, amely erősíti a pozitív kommunikációt, a csapatszellemet, növeli a munka hatékonyságát, segíti az egymáshoz való mindennapi stresszmentes, konfliktusmentes kapcsolódást. A képzésen résztvevők mélyebbre jutnak önmaguk megismerésében, fejlesztik saját erőforrásaikat, és képessé válnak arra, hogy mások erőforrásait is feltérképezzék és hatékonyan használják a munkahelyi környezetben.

Az *Olvasásösztönzés, olvasásnépszerűsítés, olvasásfejlesztés* elnevezésű tanfolyamunk során a résztvevők megismerik az olvasásfejlesztés feladatrendszerének elemeit, jártassá válnak a magyar és más európai könyvtárak olvasáspedagógiai gyakorlatának alkalmazásában; elsajátítják azokat a módszereket és eszközöket, amelyek a különböző életkorú, élethelyzetű emberek és csoportok olvasásfejlesztését támogatják; képessé válnak egyének, közösségek körében ezek tudatos alkalmazásra.

A könyvtárosok teljesítménymérése és digitális kompetenciái tanfolyam elvégzése lehetőséget biztosít arra, hogy a résztvevők jártasságot szerezzenek a teljesítménymérés (TÉR) módszereinek bevezetésében, működtetésében és felülvizsgálatában, a könyvtári területen már kialakult jó gyakorlatok alkalmazásában, a vonatkozó dokumentáció elkészítésében és folyamatos karbantartásában. A képzés során a résztvevők megismerik a digitális kompetencia keretrendszerét, elsajátítják e kompetencia mérési módszereit, képessé válnak az internetes veszélyek kiküszöbölésére, a felhő alapú online könyvtári szolgáltatások alkalmazására, és megismerik az open access publikálás gyakorlatát.

Tanfolyami kínálatunk most már lefedi a könyvtári tájékoztatás és információellátás valamennyi területét: a már korábban is működtetett *Általános és szaktájékoztató (társadalomtudomány, szociológia, művészet, történelem, jog) online adatbázisokkal* című képzés mellett megújítottuk az *Irodalmi tájékoztatás online források alapján* elnevezésű tanfolyam engedélyét, újonnan engedélyeztettük a *Kutatástámogatás könyvtári környezetben: szakirodalmi, tudománymetriai*

és statisztikai adatbázis-használat és a *Műszaki és természettudományos szaktájékoztató felsőfokon* elnevezésű képzéseket.

Az *internet archiválása mint közgyűjteményi feladat* című tanfolyam célja, hogy a résztvevők megismerjék az internetes tartalmak hosszú távú megőrzésére alkalmas technikákat, az ezzel foglalkozó külföldi projekteket és az Országos Széchényi Könyvtárban ellátott központi webarchiválási tevékenységet. A kurzus elvégzése után a résztvevők jártassá válnak weboldalakat és webhelyeket tartalmazó intézményi gyűjtemények létrehozásában, és elsajátítják a magyar internet-archívummal kapcsolatos feladatok alapjait annak érdekében, hogy képesek legyenek bekapcsolódni a közös archiválási munkába.

Felkészülés a fogyatékossgal élők korszerű könyvtári ellátására elnevezésű képzésünk során a különböző fogyatékossg-típusokhoz kapcsolható speciális kommunikációs helyzetek és a kommunikációs folyamatok során alkalmazott módszerek megismerése mellett a résztvevők elsajátítják a speciális eszközök használatát, a könyvtári hozzáférés fizikai és tartalmi akadálymentesítésének feltétel- és feladatrendszerét, felmérik a vonatkozó könyvtári kutatási eredmények tapasztalatait és tanulságait, a fogyatékossgal élők könyvtári esélyeinek javítása érdekében jártasságot szereznek a kapcsolatépítésben, a hagyományos és IKT-szolgáltatások szervezésében, jó gyakorlatok kialakításában és alkalmazásában.

Ahhoz, hogy a könyvtárosok megismerjék a könyvtári marketing alapjait, elsajátítsák az egységes intézményi arculat és kapcsolatrendszer, a sajtó- és médiamegjelenések kialakításának módszereit, a könyvtárak közösségi médiához való kapcsolódásának lehetőségeit, *Úton a felhasználók felé – könyvtári marketing és rendezvényszervezés* címmel engedélyezettünk képzést a közelmúltban. A résztvevők a képzés során bevezetést kapnak a közérthető fogalmazás és az asszertív kommunikáció ismereteibe, képessé válnak új könyvtári szolgáltatások marketingjének megtervezésére, elsajátítják a rendezvényszervezés folyamatának lépéseit.

Komoly kihívást jelent a könyvtárak számára az Európai Unió által elfogadott GDPR-rendeletnek¹⁴ való megfelelés. A rendelet előírásai zökkenőmentes alkalmazásának érdekében a kollégák *A GDPR szabályainak megfelelő adatkezelés a könyvtárakban* című tanfolyamon vehetnek részt, ahol megismerik a személyesadat-védelem kialakulását és a korszerű adatvédelmi elveket, jogszabályokat, az adatvédelem európai uniós és hazai hatósági rendszerét. A kurzust sikeresen elvégzők tisztában lesznek a GDPR céljával, hatályával, alapfogalmaival,

¹⁴Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2016/679 rendelete (2016. április 27.) a természetes személyeknek a személyes adatok kezelése tekintetében történő védelméről és az ilyen adatok szabad áramlásáról, valamint a 95/46/EK irányelv hatályon kívül helyezéséről (általános adatvédelmi rendelet). <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/HTML/?uri=CELEX:02016R0679-20160504&from=HU> (2019. október 4.)

a könyvtári szolgáltatásokat érintő rendelkezéseivel, elsajátítják a jogszerű adatkezelés elveit, megismerik a jó gyakorlatokat, és megértik a szabályozás informatikai vonatkozásait.

Gyermekkönyvtári ismeretek új kihívásokkal című képzésünk kiegészítő címe: *Most Te is beolvashatsz!* A gyerekkönyvtárosokra számító továbbképzés célja a gyermekirodalmi kitekintés és a gyerekkönyvtári munka megújult alapjainak megismertetése mellett az, hogy a gyakorlatban jól alkalmazható módszertani kínálatot nyújtson ahhoz: milyen stratégiával fordíthatók a gyermekek az olvasmányélmények megszerzése felé, milyen programok vonzzák be őket a könyvtárba. A képzés elvégzése után a könyvtárosok jártassá válnak a dráma- és élménypedagógiai módszerek, az egyéniségüknek leginkább megfelelő jó gyakorlatok alkalmazásában, képesek lesznek a folyamatos eszközhasználati megújulásra, az örömteli munkavégzésre.

Elsősorban zenei könyvtárosokat, médiatárosokat és rendezvényszervező kollégákat várunk *A zeneirodalom csúcspontjai könyvtáros szemmel* elnevezésű képzésünkre, amely a zeneirodalom néhány reprezentánsának bemutatásával zenetörténeti, hangszerismereti, stílus- és forrásismeretet nyújt, konkrét zene-művek példáin keresztül rámutat az egyes zenei korszakok és műfajok jellegzetességeire. A művek meghallgatása mellett sor kerül elemzésükre, a vonatkozó kotta- és képanyag bemutatására, a kapcsolódó szakirodalom ismertetésére annak érdekében, hogy a résztvevők jártasságot szerezzenek a zenei formák ismeretében, fejlesszék zenei tájékoztatási képességüket, és képesek legyenek zenei elemeket is tartalmazó rendezvény szervezésére.

Számszerű eredmények a továbbképzések területén

2017 júniusa és 2019 júniusa között a tanfolyamok döntő többségét az akkreditációs engedélyben megszabott teljes létszámban vagy azt közelítve indítottuk el, az ország teljes területéről *összesen 1350 kolléga* – ez a legalább hatórás szakmai munkakörben dolgozó könyvtárosok mintegy 27,14 százaléka – vett részt a képzéseken. Az őket delegáló intézmények valamennyi könyvtártípust képviselték, és a résztvevők szinte 100 százaléka teljesítette a tanúsítvány megszerzéséhez előírt követelményeket.

A továbbképzés elnevezése, óraszama	Tanfolyami alkalmak száma / résztvevők száma
Államháztartási és vezetési ismeretek többfunkciós kulturális intézmények vezetői számára (60 óra)	2 alkalom / 33 fő
Általános és szaktájékoztató (társadalomtudomány, szociológia, művészet, történelem, jog) online adatbázisokkal (60 óra)	3 alkalom / 43 fő

Angol szaknyelvi ismeretek könyvtárosoknak (60 óra: 50 kontaktóra + 10 óra otthoni munka)	4 alkalom / 52 fő
Coaching szemlélettel a könyvtárban (30 óra)	1 alkalom / 14 fő
Elektronikus tananyagfejlesztés és távoktatás könyvtári környezetben (60 óra: 30 kontaktóra + 30 óra távoktatás)	4 alkalom / 78 fő
Felkészülés a fejlesztő biblioterápia könyvtári alkalmazására (60 óra)	8 alkalom / 95 fő
Felkészülés a fogyatékossgal élők korszerű könyvtári ellátására (60 óra)	1 alkalom / 13 fő
Felkészülés az iskolai közösségi szolgálat fogadására a közgyűjteményekben (30 óra)	1 alkalom / 18 fő
A GDPR szabályainak megfelelő adatkezelés a könyvtárakban (30 óra)	1 alkalom / 18 fő
Gyermekkönyvtári ismeretek új kihívásokkal – Most Te is beolvashatsz! (60 óra)	2 alkalom / 28 fő
Az internet archiválása mint közgyűjteményi feladat (30 óra)	1 alkalom / 23 fő
Irodalmi tájékoztatás online források alapján (45 óra)	2 alkalom / 30 fő
Kiadvány szerkesztés könyvtári környezetben (90 óra)	3 alkalom / 59 fő
Konstruktív konfliktuskezelés hatékony tárgyalási technikákkal (30 óra)	9 alkalom / 103 fő
A korszerű helyismereti munka alapjai (60 óra)	4 alkalom / 65 fő
A könyvtárak minősítése és a Könyvtári Közös Értékelési Kezretrendszer (60 óra)	1 alkalom / 25 fő
Könyvtári partnerkapcsolatok (szervezeti kultúra, szakmai önismeret) (30 óra)	7 alkalom / 98 fő
Könyvtári szakértői ismeretek (30 óra)	4 alkalom / 74 fő
Könyvtári vezetési ismeretek (120 óra)	2 alkalom / 45 fő
A könyvtárosok teljesítménymérése és digitális kompetenciái (60 óra)	1 alkalom / 19 fő
A kulturális közösségfejlesztés gyakorlata (60 óra)	2 alkalom / 40 fő
A kulturális közösségfejlesztés gyakorlata (blended) (60 óra: 30 kontaktóra + 30 óra távoktatás)	2 alkalom / 106 fő
Kutatástámogatás könyvtári környezetben: szakirodalmi, tudományometriai és statisztikai adatbázis-használat (45 óra)	2 alkalom / 31 fő
Műszaki és természettudományos szaktájékoztató felsőfokon (45 óra)	1 alkalom / 18 fő
Olvasásösztönzés, olvasásnépszerűsítés, olvasásfejlesztés (60 óra)	6 alkalom / 88 fő
A szerzői jog a könyvtárakban (30 óra: 12 kontaktóra + 18 óra távoktatás)	4 alkalom / 104 fő

Zenei könyvtári ismeretek III. – feltárás – tájékoztatás – új technológiák (60 óra)	1 alkalom / 16 fő
A zeneirodalom csúcspontjai könyvtáros szemmel (30 óra)	1 alkalom / 14 fő
<i>Összesen:</i>	<i>80 alkalom / 1350 fő</i>

2. táblázat. A Könyvtári Intézet által megvalósított továbbképzések, 2017. június – 2019. június

A minisztériumi támogatás lehetőséget biztosított arra, hogy az Intézeten kívül más budapesti és vidéki helyszíneken – megyei hatókörű városi könyvtárakban, felsőoktatási és országos szakkönyvtárakban – szervezze meg a tanfolyamok egy részét. Oktatóink és tanfolyamfelelőseink *összesen 24 alkalommal* utaztak el az előre egyeztetett helyszínekre, a résztvevői létszám összegyűjtésében és a tanfolyami adminisztráció lebonyolításában pedig mindig segítséget kaptunk a helyszínt biztosító intézményi kollégáktól.

A tanfolyam elnevezése	A tanfolyam helyszíne
Angol szaknyelvi ismeretek könyvtárosoknak	Csorba Győző Könyvtár, Pécs – Dél-dunántúli Regionális Könyvtár és Tudásközpont, Pécs
Felkészülés a fejlesztő biblioterápia könyvtári alkalmazására	Hamvas Béla Pest Megyei Könyvtár, Szentendre (8 alkalom)
Konstruktív konfliktuskezelés hatékony tárgyalási technikákkal	Somogyi Károly Városi és Megyei Könyvtár, Szeged
	Csorba Győző Könyvtár, Pécs (2 alkalom)
	ELTE Egyetemi Könyvtár és Levéltár, Budapest
	SZTE Klebelsberg Kuno Könyvtára, Szeged BME OMIKK, Budapest
A korszerű helyismereti munka alapjai	Verseghy Ferenc Könyvtár, Szolnok
Könyvtári partnerkapcsolatok	Vörösmarty Mihály Könyvtár, Székesfehérvár
	Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár, Budapest
	II. Rákóczi Ferenc Megyei Könyvtár, Miskolc
Olvasásösztönzés, olvasásnépszerűsítés, olvasásfejlesztés	Békés Megyei Könyvtár, Békéscsaba
	Hamvas Béla Pest Megyei Könyvtár, Szentendre (2 alkalom)
	ELTE Savaria Regionális Pedagógiai Szolgáltató és Kutató Központ, Szombathely
	Méliusz Juhász Péter Könyvtár, Debrecen
A zeneirodalom csúcspontjai könyvtáros szemmel	Országos Idegennyelvű Könyvtár, Budapest

3. táblázat. A Könyvtári Intézet kihelyezett továbbképzései, 2017. június – 2019. június

A továbbképzések listája a Könyvtári Intézet *közelmúltban megújult honlapjának* Képzés menüpontjában az Engedélyezett továbbképzések oldalon¹⁵ érhető el olyan módon, hogy az egyes képzések leírásából azonnal kezdeményezhető az elektronikus jelentkezés is. A tanfolyamokról átfogó képet a menüpontból letölthető formában elérhető képzési terv¹⁶ ad, amelynek szerkezetében az Intézet az idei évtől tért át a naptári évesről a tanéves formára – tehát júliustól már a 2020-as év tavaszi félévének képzési időpontjaira is jelentkezhetnek az érdeklődő könyvtáros kollégák. A képzési terv az intézeti helyszíniek mellett tartalmazza a vidéki helyszínekre előre egyeztetett tanfolyami időpontokat is. A továbbképzési programok nyilvántartásba vételi szabályairól szóló új rendelet előírja a képzőintézmények számára a programok minőségbiztosításával kapcsolatos, egész éves tevékenység tapasztalatainak összegzését, az egyes képzések résztvevőinek a program tartalmával és lebonyolításával kapcsolatos elégedettségéről szóló – anonim kérdőívek válaszaik alapján készített – összesítést és mindezeknek az intézmény honlapján való megjelenítését.¹⁷ Ezeknek a kötelezettségeknek a Könyvtári Intézet folyamatosan és a határidőket betartva eleget tesz.¹⁸

Rezümé

A negyedik ipari forradalom kihívásai a könyvtárosokat is kompetenciáik fejlesztésére ösztönzik. 2018 elején megújult a kulturális szakemberek továbbképzésére vonatkozó jogszabályi környezet, az állami költségvetésben az utóbbi években újra megjelent a továbbképzéseket támogató költségvetési sor, mindez komoly lendületet adott a könyvtáros kompetenciák képzéseken keresztüli erősítésének. A támogatásnak köszönhetően és a nyilvános könyvtárak körében lefolytatott igényfelmérés alapján a Könyvtári Intézet kontakt és blended képzések engedélyeztetésével növelte és megújította továbbképzési kínálatát, és a könyvtáros kollégák számára ingyenes részvételi lehetőséget biztosít mind a székhelyén újonnan kialakított hagyományos és számítógépes oktatótermekben, mind a képzéseket befogadó budapesti és vidéki helyszíneken szervezett tanfolyamain.

¹⁵ L. <https://ki.oszk.hu/kepzes/engedelyezett-tovabbkepzesek> (2019. október 4.)

¹⁶ L. <https://ki.oszk.hu/dokumentumtar/kepzesi-terv-20192020> (2019. október 4.)

¹⁷ 378/2017. (XII. 11.) Korm. rendelet a kulturális szakemberek szakmai továbbképzésének nyilvántartásba vétel szabályairól, 8. §, 7. § (6) bek. http://njt.hu/cgi_bin/njt_doc.cgi?docid=205785.347559 (2019. október 4.)

¹⁸ A 2018-as év képzési összefoglalóját l. https://ki.oszk.hu/sites/default/files/csatoltfajlok/tk_programok_2018_minbirt_osszefoglalo.pdf; az egyes tanfolyamok elégedettségre vonatkozó összesítésének helye az adott képzés hirdetési oldala, a képzés rövid szöveges leírása alatt, l. pl. https://ki.oszk.hu/sites/default/files/csatoltfajlok/honlap_bibl_uj_9.pdf (2019. október 4.)

Strengthening the competences of librarians

Extension training courses offered by the Hungarian Library Institute

The challenges of the Fourth Industrial Revolution encourage librarians as well to develop their competences. In early 2018, a new legal regulation on the extension training of cultural workers was issued in Hungary, and in recent years a line supporting extension training has been included in the state budget again. All this gave a major impetus to strengthening the competences of librarians through training. Thanks to this state support, and based on a needs assessment conducted in libraries open to the wider public, the Hungarian Library Institute has increased and upgraded its offer of extension training courses, and provides now an opportunity for librarians to participate, free of charge, at courses organized in the new – traditional and computer-based – instruction rooms at its site, as well as at other locations both in Budapest and in other towns.

HANGODI ÁGNES
osztályvezető

Országos Széchényi Könyvtár Könyvtári Intézet
ORCID: 0000-0003-3795-9648